

ПОДАТКОВІ СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ РЕЛОКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКСТРАОРДИНАРНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Руслан ФАТЬЯНОВ

*аспірант Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна*

З початком повномасштабної війни в Україні значна кількість підприємств зіткнулася з необхідністю термінового переміщення своїх виробничих потужностей у більш безпечні регіони. Від початку 2022 року на території України відбулось 18944 релокації компаній¹. Міністерство економіки України з перших тижнів війни реалізує програму з релокації українських підприємств, що перебувають на території бойових дій. Для цифровізації процесу релокації АТ «Прозорро.Продажі» за ініціативи Мінекономіки, за підтримки Мінцифри й національного проєкту Дія.Бізнес, а також Проєкту USAID «Економічна підтримка України» запустили платформу цифрової взаємодії для допомоги в релокації².

Програма релокації дозволяє підприємствам, що працювали на територіях, наближених до зони активних бойових дій, перевезти свої виробничі потужності до більш стабільних регіонів країни. Уряд визначив 16 областей, готових приймати бізнес, серед яких найбільш популярними серед підприємців стали Закарпатська та Львівська області, куди перемістилося 120 та 199 компаній відповідно. Також значний потік бізнесів зафіксовано у Чернівецькій (78 підприємств) та Івано-Франківській областях (70 підприємств), які забезпечили необхідні умови для подальшої роботи релокованих компаній³.

При релокації підприємств у межах однієї країни, особливо в умовах воєнного стану або інших екстраординарних ситуацій, можуть виникати різні категорії податкових спорів, пов'язані насамперед із зміною місця реєстрації, перереєстрацією податкового обліку,

¹ 840 підприємств в Україні переїхали через війну у безпечні регіони (2023, 23 травня). <https://opendatabot.ua/analytics/relocation-in-war>

² Платформа для релокації бізнесу в безпечніші регіони (2025). https://prozorro.sale/marketplace_landing-page/

³ Дячкіна А. (2023, 23 жовтня). Понад 800 українських бізнесів переїхали через війну. *Українська правда*. <https://pravda.com.ua/news/2023/10/23/705743/>

застосуванням спеціальних пільгових режимів, а також проблемами з підтвердженням податкових зобов'язань та податкового кредиту.

Одним з типових спорів є конфлікт щодо визначення місця сплати податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та єдиного соціального внеску за працівників підприємства, особливо якщо частина персоналу переміщується разом із підприємством. У податкових органів можуть виникати питання щодо належності працівників до конкретної податкової юрисдикції, адже підприємство змінює податкову адресу, а фактичне місце роботи працівників може тимчасово залишатися невизначеним. Для уникнення такого спору підприємству слід максимально оперативно і чітко подати відповідні повідомлення про зміну місця реєстрації до Державної податкової служби України та здійснити перереєстрацію всіх працівників у податкових органах за новим місцем реєстрації. У разі виникнення спору він легко вирішується, якщо підприємство підтвердить своєчасне подання всіх необхідних документів та своєчасну зміну податкової адреси через офіційні канали Державної податкової служби.

Наступний тип спорів стосується застосування податкових пільг та спеціальних режимів, які можуть бути запроваджені для релокованих підприємств у межах країни, особливо в умовах воєнного стану. Податкові органи нерідко трактують умови пільгових режимів по-різному, що може призводити до виникнення спорів щодо правильності застосування таких пільг. Щоб запобігти цьому, доцільно заздалегідь отримати письмові консультації податкових органів щодо можливості та конкретних умов застосування цих пільг саме для вашого підприємства. У випадку спору наявність таких індивідуальних податкових консультацій значно полегшує його вирішення у судовому порядку, оскільки доводить добросовісність платника податків та усуває неоднозначності трактування норм.

Часто трапляються спори, пов'язані із перенесенням права на податковий кредит з ПДВ після зміни місцезнаходження підприємства. При релокації компанії можуть втратити частину документації або мати труднощі з підтвердженням попередньо сформованого податкового кредиту. Уникнути таких спорів допомагає належне зберігання та упорядкування первинної документації у електронній формі, а також ретельна перевірка правильності перенесення залишків ПДВ при перереєстрації підприємства за новим місцем. Якщо спір все ж виник, найбільш ефективно вирішити його можна шляхом надання податковим органам додаткових підтверджуючих документів (дублікати, електронні копії, акти звірок із контрагентами) та звернення за консультацією до центрального органу податкової служби для роз'яснення питання.

Окремо слід відзначити спори щодо податкових перевірок за попереднім місцем реєстрації. Податкові органи інколи наполягають на проведенні додаткових перевірок після релокації підприємств, особливо коли попередній податковий орган має підозри у можливих порушеннях, а підприємство вже змінило реєстрацію. Щоб уникнути таких спорів, компаніям варто самостійно ініціювати проведення виїзної або камеральної перевірки до моменту зміни місця реєстрації. В разі, якщо податковий орган все ж наполягає на додатковій перевірці, підприємству необхідно оперативно взаємодіяти з контролюючими органами, що допоможе швидко закрити питання і уникнути тривалих судових розглядів.

Окремою категорією податкових спорів є суперечки щодо місцевих податків та зборів, зокрема плати за землю чи податку на нерухомість. Такі спори можуть виникати через непорозуміння з моменту, коли підприємство вже не веде діяльність у попередньому регіоні, проте ще не зареєстроване або не почало повністю функціонувати на новому місці. Щоб уникнути таких спорів, підприємство повинно оперативно повідомити місцеві органи влади та податкові служби про припинення користування землею чи нерухомістю на попередньому місці, а також належним чином оформити нові правовідносини за місцем релокації. Якщо спір виникає, його найкраще вирішити шляхом надання підтверджуючих документів про реєстрацію в новому місці та офіційне припинення діяльності за старою адресою.

Таким чином, більшість податкових спорів при релокації всередині країни можуть бути легко попереджені чи вирішені завдяки належному документообігу, своєчасному і детальному інформуванню податкових органів, отриманню офіційних консультацій з питань застосування законодавства, чіткому виконанню процедур зміни реєстрації та відповідальному підходу до застосування спеціальних режимів чи податкових пільг, що надаються державою в період дії екстраординарних правових режимів.